

V

Apucături „științifice“.

În „Arhiva“ din Iași pe anul 1922, p. 245, d. Gorge Pascu publică un „Proiect de lege pentru (sic) plagiat“.

Dd. Candrea, Densusianu, Gusti, Papahagi, Pușcariu, etc., etc., s'au învrednicit, pe rând, din partea d-lui Pascu, de acuzația că l-au plagiat.

Începând cu întâiul nr. al „Arhivei“ de după războiu (an. XXVIII), în care țara întreagă e taxată de „țară de cleptomani și de haiduci“ (p. 120), și sfârșind — vorba vine! — cu ultimul nr. apărut, în care, după „șarlatanul și haiducul“ Weigand (an. XXIX, p. 253), urmează „șarlatanul și haiducul“ Pușcariu, care „fură en gros și en détail“ pe bietul d. Pascu (p. 291), toată lumea noastră culturală, câtă nu gravitează în jurul „Arhivei“, e împrôscată, „en gros și en détail“, cu imputarea de „plagiat“.

Nu voiu face celor acuzați în chip atât de ignobil injuria de a-i apăra. Dar vreau, în cele ce urmează, să demasc pe un impostor, făcând să înceteze odată un scandal, dezonorant pentru viața noastră științifică.

Căci, dacă e cineva care să se fi făcut în adevăr culpabil de plagiat, acela e însuși teribilul procuror al proprietății literare, d. Gorge Pascu de la «Arhiva» d-lui Bărbulescu.

Iată — sans phrase:

4. În Lateinishes ti und ki, Leipzig, 1904 (p. 61), D. Sextil Pușcariu derivă pe *ciutură* dintr'un *cytola, formă metatetică din *cotyta = $\kappa\acute{o}\tau\upsilon\lambda\omicron\varsigma$, $\kappa\omicron\tau\acute{o}\lambda\eta$. În Arhiva Iași din April 1904 eu am derivat pe (sic) același cuvânt dintr'un *cytula, diminutiv de la $\kappa\acute{o}\tau\omicron\varsigma$, care însă, din greșală de tipar, a fost scris cu accent circumflex, $\kappa\acute{\omicron}\tau\omicron\varsigma$. Această etimologie a fost împrumutată (sic) cu greșală de tipar cu tot de D. Sextil Pușcariu în Etymologisches Wörterbuch, Heidelberg, 1905: „*ciutură* — *cytola, pronunțat *kiutola*, poate supt influența lui $\kappa\acute{o}\tau\omicron\varsigma$, cu metatesă din $\kappa\acute{o}\tau\upsilon\lambda\omicron\varsigma$, $\kappa\omicron\tau\acute{o}\lambda\eta$ “.

5. În Convorbiri Literare din Ianuar 1905 D. Sextil Pușcariu derivă pe megl. *muntur* din *muturnus, o contaminație din *mutus* + *taciturnus*. În Arhiva Iași din Martie 1905 eu am derivat pe (sic) același cuvânt din *mutulus, diminutiv de la *mutus*. Această etimologie mi-a fost împrumutată (sic) de D. Sextil Pușcariu în Etymologisches Wörterbuch, Iunie 1905.

(G. Pascu, *Etimologii românești*,

1. În Lateinisches ti und ki, Leipzig, 1904, p. 61, Dl. Sextil Pușcariu derivă pe *ciutură* dintr'un *cytola, forma metatetică din *cotyta = $\kappa\acute{o}\tau\upsilon\lambda\omicron\varsigma$, $\kappa\omicron\tau\acute{o}\lambda\eta$. În Arhiva Iași din April 1904 G. Pascu a derivat pe (sic) același cuvânt dintr'un *cytula, diminutiv de la $\kappa\acute{o}\tau\omicron\varsigma$, care însă, din greșală de tipar, a fost scris cu accent circumflex, $\kappa\acute{\omicron}\tau\omicron\varsigma$. Această etimologie a fost împrumutată cu greșală de tipar cu tot de Dl. Sextil Pușcariu în Etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1905: „*ciutură* — *cytola, pronunțat *kiutola*, poate supt influența lui $\kappa\acute{o}\tau\omicron\varsigma$, cu metatesă din $\kappa\acute{o}\tau\upsilon\lambda\omicron\varsigma$, $\kappa\omicron\tau\acute{o}\lambda\eta$ “.

2. În Convorbiri Literare din Ianuar 1905 Dl. Sextil Pușcariu derivă pe megl. *muntur* din *muturnus, contaminație din *mutus* + *taciturnus*. În Arhiva Iași din Martie 1905 G. Pascu a dat etimologia *muntur* > *mutulus*. Această etimologie a fost apoi împrumutată de Dl. Sextil Pușcariu în Etymologisches Wörterbuch (Prefața acestui dicționar este din Iunie 1905).

(A. Philippide, *Cum se apără specialistul român*, în „Viata Românească“.

Are cineva vreo îndoială, că d. G. Pascu a „împrumutat“ de la d. Philippide? Că a „împrumutat“ oarecum *en gros*, fără simțul nuanțelor: pe când d. Philippide subliniază pretutindeni pe *împrumută*, ca eufemism pentru *fură*, *plagiă*, d. Pascu îl întrebuițează curent; ba încă scrie: „*mi-a fost împrumutată* de d. Pușcariu“, — cecece, în bună românească, înseamnă tocmai contrariul de ce vroia să spuie d-sa... Că a „împrumutat“ — vorba dumnealor — „cu greșeli cu tot“, atunci când, luându-se după d. Philippide, d. Pascu scrie, repetat: „am derivat pe același cuvânt“ (corect, ori: „l-am derivat pe același cuvânt“, ori: „am derivat același cuvânt“) ¹.

Dar, mai bine, să continuăm:

D. Sextil Pușcariu mă citează pentru etimologii pe care le dezaprobă, și nu mă citează pentru etimologii pe care le aprobă!

(Pascu, *l. c.*, p. 4.)

D. Sextil Pușcariu mă citează numai cu ocazia unei etimologii pe care o dezaprobă... Iar, cu ocazia celor 22 de etimologii pe care le aprobă (!), nu pomenește de Philippide nimic.

(Philippide, *Specialistul român*, Iași 1907, pe 59, nota).

Vedeți: până și semnul de exclamație după „aprobă“ a fost „împrumutat“!

Știm că „împrumutul“ în familie nu se pedepsește și că e, totuși, oarecare... originalitate să *plagiezi*, având aerul că denunți un plagiat; dar, oricum...

(Sentimentul de dreptate ne obligă să recunoaștem, în schimb, că d. G. Pascu e mai mult decât original, când, în aceeași Prefață, devine ctitor de Universități în Germania: „D. Vollmöller, profesor de filologie romanică la Universitatea din *Dresden (sic)*“, — datorită întinselor sale cunoștinți de nemțește, care nu i-au permis să înțeleagă ce înseamnă: «*Universitäts-professor a. D. in Dresden*»!).

Dar, iarăși, să continuăm.

¹ E evident că d. Pușcariu, care dăduse etimologia într'o carte apărută în *Mart 1904*, nu avea nici un motiv a cită, în Dicționarul său etimologic, ca autor al ei, pe cel ce publică aceeași etimologie în *April 1904*.

Dar, fapt curios: etimologia lui *ciutură* din *κύτος*, care în citatele de mai sus apare ca a d-lui Pascu (Arhiva 190⁴), o dă și d. Philippide (*Altgriechische Elemente im Rumänischen*, Halle a. d. S. 1905, p. 7 sq) ca a sa: „*ciutură-kiutula*, Diminutiv von *kiutu*, *κύτος*“!

Și d. Philippide nu și-a atras fulgerele d-lui Pascu, cum și le-a atras d. Pușcariu, pe ale amândurora.

Nedreptatea e evidentă: neclară rămâne numai paternitatea etimologiei însăși...

Aceeași broșură a d-lui Pascu dă, între etimologii, pe a rom. *scol*, din lat. *excollevare = *levare* (p. 35).

Această etimologie fusese dată, însă, în 1907 de d. C. Diculescu (*Originile limbii române*, p. 54).

Pentru oameni cu mentalitatea d-lui Pascu, cari nu admit că o etimologie propusă în Mart, la Iași, poate rămâne necunoscută în Iunie, la Viena, atâta ar fi, negreșit, deajuns pentru a strigă: „hoții!“.

Pentru orice spirit serios, însă, până aici nu există nici un motiv de bănuială: simpla cronologie nu înseamnă nimic.

Din nenorocire, însă, lucrurile nu se opresc aici.

La 1908, anume, d. G. Pascu, recensând lucrarea citată a d-lui Diculescu scria: „În haosul acesta de curiozități se găsesc totuși câteva lucruri bune. Astfel, sânt bune ori cel puțin interesante următoarele etimologii: *scol* — lat. *excollevare, *stat-statură* — lat. *status*, *craidon* — *craiu* + *domn...*“ (v. *Viața Românească*, 1908, p. 148.).

Și, atunci, te întrebi, în adevăr, — excluzând ipoteza unui caz de amnezie cu totul curioasă, — dacă e posibil, ca, în 1910, să dai drept proprie a ta o etimologie, pe care însuși o recunoscuseși ca a altuia și o „aprobaseși“ în 1908?

Dar ceea ce constituie o circumstanță agravantă e faptul, că, contrariu obiceiului, d. Pascu citează, supt *scol*, întreaga listă a „etimologiilor încercate“ (Cihac, Philippide, Weigand, Byhan, Sulică, Pușcariu), omițând-o, tocmai și numai, pe a d-lui Diculescu. Și ceace dă epizodului o deosebită savoare retrospectivă, e violența cu care, în însăși recensia cu pricina, d. Pascu face proces „hoțului de păgubaș“, pe tema d-sale favorită, că „d. Diculescu nu s'a putut desbărâ de nevrednica apucătură a specialistului român, apucătură care consistă în a-ți însuși munca altuia...“ (E vorba de *porcină* — lat. *porcina* pe care și d. Diculescu, ca și d. Papahagi, i l'ar fi răpit: toți se lăcomiau la porcina d-sale...).

Am atras atenția d-lui Pascu asupra — cazului.

Rezultatul? — În critica pe care o făcea *Dicționarului etimologic* al d-lui Meyer-Lübke, d-sa repetă, la 1914, ca a sa, etimologia d-lui Diculescu (v. *Viața Românească*, din acel an).

Mai mult.

În aceeași recenzie, care-și are cântecul ei, de Pascu respin-

pus de d. O. Densusianu (*Romania* din 1904, p. 81) ca etymon al nr. *ntric*, opunându-i victorios pe lat. *nutricare*, fără indicație de paternitate, lăsând, adecă, a se înțelege că această etimologie ar fi a d-sale și că, în orice caz, d-sa n'ar avea nici o... complicitate în privința celei condamnate.

Nutricare e însă al d-lui Pericle Papahagi, care l-a propus în 1907 (*Notițe etimologice*, p. 39), înlăturând, firește, pentru toată lumea — și pentru d. Densusianu, — etimologia cealaltă: totul eră, că Meyer-Lübke îl scăpase din vedere. Pe de altă parte — și aici e partea interesantă, — aceeași explicație-surogat din **intericare* o dăduse nu numai d. O. Densusianu (1904), ci și d. G. Pascu însuși, ba încă cu doi ani mai târziu (în „Arhiva“ din 1906, p. 272).

— *Post hoc, ergo propter hoc?*

N'am zice-o, numai decât... Dl Densusianu, în orice caz, nu știm s'o fi spus undeva, cum nu știm nici ca dd. Diçulescu și Papahagi să fi acuzat cândva de „împrumut“ pe d. G. Pascu. Nici d. Pușcariu, de la care d. G. Pascu a „împrumutat“ pe *rânc* din lat. **renicus*, cu fr. *rognon* cu tot (cf. *Etimologii românești*, Iași 1910, p. 33 și *Lat. t̃ und k̃* Leipzig 1904, p. 147). Nici d. Tiktin, care, în Dicționarul său, explicase pe *meteahnă* din **beteagnă* (*beteag*), cu ani de zile înaintea d-lui Pascu (v. „Revue de dialectologie romane“ din 1910). Iar, de invective, nici vorbă!

Și, totuși, nu la d. Pascu se gândia d. Philippide, când scria că „sânt unii specialiști români cari, măcarcă ei înșiși *împrumută* de pe unde pot și tac chitic, fac gălăgie mare când se atinge cineva de păcătosul lor peculium“ (*Specialistul român*, p. 58).

Apoi — dreptate e asta?

Ca să se vadă, însă, că nu e vorba, cumva, de cazuri izolate, de accese de plagiat, ci de o afecțiune cronică, organică și, după toate aparențele, incurabilă, — să continuăm.

Cea mai nouă operă a d-lui G. Pascu, *Istoria literaturii și limbii române din secolul XVI* (București 1921), e, începând cu Prefața, un monstru de *compilație*, în sensul etimologic al cuvântului, păstrat în fr. *pillage*...

Cu o îndrăzneală care te pune pe gânduri, autorul acestei compilații care e mai mult o iuxtaunere de note de curs decât

o carte, vrând să dea o lecție d-lui Iorga asupra cetirii documentelor vechi românești, citează ca lectură a sa (Prefața, p. 5) un text din „Documentele Bistriței“, emendat și publicat de mine încă din 1919, în însăși „Revista Istorică“ a d-lui Iorga (an. V, p. 128, no. 1), — ceea ce arată, fie zis în treacăt, cât de întemeiată e legenda despre intoleranța și exclusivismul acestuia¹.

Culmea e că d. Bărbulescu, — Castorul acestui Pollux de la „Arhiva“ Dioscurilor iassioți, — nu mai obosește laudându-și gemenul, pentru descifrarea documentului: „Dr. G. Pascu a adoptat rezultatele mele din Fonetica Alfabetului cirilic“ (Arhiva, 1921, pp. 151, 155, 158, 159).

— Ba pe ale *mele*, domnule, care n'am cetit și nu voi ceti niciodată Abecedarul d-tale fonetic...²

¹ Instrucțiv pentru tehnica de «împrumuturi» clandestine a d-lui Pascu e recentul său studiu semasiologic despre numele Dracului în românește, publicat în «Archivum Romanicum» (V, 244 sqq.). — Articolul e o prefațare a celui apărut în «Viața Românească», la 1910; dar, pe când acolo autorul derivă pe *mr. triscatarat*, din τρεῖς (*sic*) + καθάρω, «de trei ori caterisit», de astădată-i dă adevăratul etymon: τρῶσκατάρπος, scriindu-l, — e drept — : τρῶσκατάρπος (p. 249) și făcându-se a-l căuți, cu Kretschmer, prin Lesbos, deși în realitate, îl găsisse (i-l arătasem eu însumi!) în broșura mea comemorativă «În amintirea lui Bașotă» din 1916 (p. 8, nota 10).

Tot în «Archivum Romanicum» (ca și cum nu i-ar fi fost de ajuns «Arhiva!»), dar în vol. VI (1922), p. 231, dl G. Pascu «împrumută» și pe *pulpană* = *purpoint* (+ *pulpă*) al subsemnatului (cf. Dacoromania, I [1922], p. 291)!

² Știu, vai! la ce catastrofă mă expun prin această mărturisire: «Fonetica Alfabetului cirilic trebuie să fie», ca să zic așa, «das tägliche Brod» al specialistului conștient», declară Sibila oracolului de la «Arhiva» (XXIX, 549), distrugând pe d. Procopovici, după ce distrusese pe d. Drăganu, pentru că le lipsesc «pregătirile»...

O, e delicios acest «das tägliche Brod», în limba acelora pe cari maestrul îi binecuvântă în anii dezastrului, în limba pe care, de altfel, o cunoaște destul de precar, pentru a confundă, în aceiași propoziție, Viitorul cu Presentul, pe *hoffentlich* cu *offenbar* și pe *Funde* cu *Fälle* (v. «Arhiva», a. c., 132)! Și cât va fi savurat dinsur acest fragment de «Vater-unser», fără a fi bănuit măcar că el poate fi identic cu cea «Oratio duminicală» (*sic*), de care vorbește, ca de o predică sau orațiune, în studiul său din «Arhiva» (XXVIII, pp. 10, 13)!

Să fi spus latinește: «panis quotidianus», — de «pâinea cea de toate zilele» nici nu putea fi vorba, în «Știință»! —, ar fi trezit, poate, vechi resentimente în conștiința învățatului, pentru care limba Romei e infinit mai plină de taine ca a Berlinului. Căci iată un specimen de înțelegere a unui text latin din partea maestrului: «Quidam perniciosi, haeretica Hussitarum prauitate, de Moldaviae et aliis partibus, tanquam oves morbiae non solum praenotatos districtus, sed etiam islas partes Transilvaniae, prohdolor! subingressi, quam plures gregis nostri utriusque sexus homines inficiendo corruperunt», adică: «O seamă de indivizi periculoși prin smintealetă eretică a Husiților, din părțile Moldovei și de pe aiurea, strecurându-se, ca niște oi capii, nu numai în districtele sus-citate, ci și în părțile

*Acesta e adevărul! Că va fi „adoptat“ rezultatele d-tale, aiurea, nu mă îndoiesc, odată ce le-a „adoptat“, — cum vom vedea, — și pe ale d-lui T. Palade; doar a „adoptat“ întreg ethos-ul și chiar stilul d-tale: „Cartea de față este cea dintâi monografie în materie. Pe lângă prezentarea materiei într'un cadru unitar, cartea noastră are încă avantajul că prezintă contribuțiuni nouă la fiecare text în parte, între care mai ales: deosebirea între uzul modelului și uzul copistului textelor; interpretarea rotacizmului cu (sic) cele două uzuri, fenomen întrebuințat apoi ca criterii de (sic) a stabili dacă textul este o copie ori un original“ (Prefața, l. c.), — *c'est du Barbouillage tout pur!* — Iar prefața celui de-al doilea volum debutează și încheie în aceeași notă auto-encomiastică și cacofonică:*

„Și această monografie este cea dintâi în materie... Cartea noastră este nouă prin cadrul unitar în care materia este tratată“ etc., etc.

Dar să lăsăm asta.

Broșura d-lui T. Palade: *Când s'a scris românește?* (cităm după „Arhiva“ din 1915) s'a învrednicit de o specială atenție din partea d-lui G. Pascu. Cu o indiscreție ce nu-și găsește părechea decât doar în discreția cu care se strecoară mențiunea broșurii, în coada bibliografiei, d. Pascu abuzează de bunul d-lui Palade în chipul cel mai neîngăduit: nici greșelile de tipar nu i le lasă!

Iată:

Pascu, p. 23:

„La 1450, Ioan Capistran, *închizitor* (sic) general al bisericilor catolice din răsărit, vine în persoană în Moldova, ca să organizeze biserica catolică. Succesul lui se poate măsura după aceea, că însuși domnitorul P. Aron primește catolicismul la 1435“.

Palade, p. 15:

„La 1450, Ioan Capistran, *închizător* [sic, pro *inchisitor*] general al bisericilor catolice din răsărit, vine el însuși să organizeze biserica catolică de aici [din Moldova]. Resultatele fură uimitoare, însuși Domnitorul Petru Aron primi catolicismul în 1435...“

astea ale Transilvaniei, vai! pe câți inși, de amândouă sexele, din turma noastră i-au stricat, molipsindu-i», în versiunea bărbulesciană sună: «Niște primejdioși strecurându-se cu învățatura eretică a Husiților din Moldova și din alte părți, au pătruns atât de mult între oile bolnave nu numai din districtele arătate, ci chiar din aceleași părți ale Transilvaniei, vai! încât mai mulți oameni de amândouă sexurile din turma noastră au corupt» (Arhiva, a. c. p. 6)!!

Ei: ce zie oamenii de amândouă sexurile din turma d-lui Bărbulescu de «învățatura sa eretică»?! Ori i-a «stricat, molipsindu-i», pe toți — și pre toate?

„Deși nu așa de intensă, totuși propaganda catolică se menține în timpul lui Ștefan-cel-Mare. Preoții catolici Petru, bacalaureat în dreptul canonic, și Cataneu Ianuensul (*sic*) sânt primiți în sfatul țării și înțrebuințați de Domn în relațiunile lui cu Papa Sixt IV.“

Dar paralelismul nu se mărginește la atât: întreg paragraful, despre propaganda catolică e o pastişare a broșurii d-lui T. Palade. Iată începutul:

„În 1222 cavalerii teutoni din Țara Bârsei alungă pe Comani de la poalele Carpaților, se așează în locul lor și încep propaganda catolică printre Comanii strămutați în ținutul Mikovului și printre Români. Nu mult în urmă chiar Comanii trec la catolicism, având și un episcopat care a durat până la 1242, când a fost desființat de Tătari.“

„La 1238 un episcopat catolic există la Severin și cam tot pe atunci unul la Argeș.“

„Vlaicu Vodă avea de soție pe Doamna Clara, o catolică fanatică. Supt influența ei Vlaicu a recunoscut dependența bisericească a Țării Românești de episcopia catolică a Ardealului și a admis ca un propagandist catolic să fie predici în biserica ortodoxă Săn-Nicoară din Câmpulung. Cele două fiici ale lui Vlaicu, măritate, una cu Strașimer (*sic*), țarul Bulgarilor, și alta cu Uroș V, despotul Sârbilor, sprijiniau propaganda catolică în Bulgaria și Sârbia, fapt pentru care Papa a mulțumit călduros Doamnei Clara.“

(Pascu, o. c., p. 22).

„În timpul lui Ștefan-cel-Mare, propaganda catolică, deși nu mai cu aceeași intensitate, ea totuși se menține. Do-preoți catolici, Petru, bacalaureat în drept canonic, și Cataneu Ianuensul [= Cattaneo Genovesul!] fură primiți în sfatul țării și serviră Domnului moldovean în relațiile lui cu Papa Sixt IV.“

„În 1222 cavalerii teutoni din Țara Bârsei alungând pe Cumanii din ținuturile noastre, subcarpatine, se așează în locul lor printre noi cu scopul de a ne converti la catolicism...“

„Încurând principele cuman din ținutul Milcovului trecând la catolicism înființează aici o episcopie.... Acest episcopat catolic a fost însă desființat de către Tătari la 1241.“

„În Oltenia o episcopie catolică există încă de timpuriu, din 1238, la Severin . . . cele două episcopii catolice, a Argeșului și a Severinului...“

„Vlaciul... avea de soție pe Doamna Clara, o catolică fanatică. Sub influența ei, de bună seamă, Domnitorul a trebuit să recunoască atârnarea bisericească a țării sale de episcopia catolică a Ardealului și să admită ca un propagandist catolic să fie predici în biserica ortodoxă a lui Sîn-Nicoară din Cîmpulung. Iar peste Dunăre cele două fete ale sale, una măritată cu Strașimir, țarul Bulgarilor, și alta cu Uroș, craiul sîrbesc, sprijiniau propaganda catolică a Francis anilor. Papa pentru toate acestea a mulțumit viu Doamnei muntene.“

(Palade, o. c., pp. 196-7).

Să continuăm? Iată și restul, până la pasagiul cu «închizătorul»:

„Propaganda catolică devenise tot mai intensă, așa ca la 1591 Bernardo Quirini, episcopul Argeșului, poate raporta (Rev. Catolică, a. 1915, pag. 15) ca în Muntenia 'omnes populi sunt christiani tum graeci tum latini ritus' și că 'diocesis est amplissima quippe quae comprehendit populos latinos utriusque provinciae, scilicet Valachiae et Moldaviae', iar la 1600 catolicii

„Bernardo Quirini în un raport din 1591, cînd fusese numit episcop la Argeș, spuneă despre Muntenia că «In ea omnes populi sunt christiani tum graeci tum latini ritus», iar despre episcopie: «Diocesis est amplissima, quippe quae comprehendit populos latinos utriusque provinciae, scilicet Valachiae et Moldaviae» (Rev. Cat., 1915, pag. 49).

Unguri și Sași aveau în Țîrgoviște, capitala Țării, două biserici (Iorga, Acte și fragmente, I, 66)¹.

«În Moldova propaganda catolică a fost mai întinsă. Ea începe cu Lațcu, fiul lui Bogdan, care însărcină pe doi franciscani germani să ducă la Roma și să prezinte Papei «recerea Moldovei la catolicism și să-i ceară înființarea unui episcopat la Siret.

«Alexandru-cel-Bun a avut două soții catolice: Margareta și Ringala. Amândouă au favorizat catolicismul, ba cea din urmă a divorțat chiar de el, (*sic*) fiindcă nu l-a putut converti. Pe vremea lui Alexandru există episcopia catolică de la Siret, iar la 1420 o biserică catolică din Baia este ridicată la rangul de episcopie. La 1435 Grigore, Mitropolitul Moldovei, trece la catolicism».

(Pascu, p. 23).

Precum se vede propaganda catolică a fost întinsă în Muntenia...

În Moldova ea fu încă de o intensitate mai mare. Aici catolicismul începî cu Lațcu, fiul lui Bogdan... El... însărcină pe doi franciscani germani să meargă la Roma, să ducă papei trecerea la catolicism a Moldovei și să ceară de la el așezarea unui episcop la Siret.

«... Alexandru-cel-Bun a avut două soții catolice, Margareta și Ringala, și amândouă, de bună seamă, au favorizat biserica catolică în Moldova. În acest timp sînt pomeniți următorii episcopi catolici de Siret... La 1420 biserica catolică din Baia fu și ea ridicată la rangul de episcopie.

«Mai mult. Ringala, a doua soție catolică a lui Alexandru-cel-Bun, a căutat să-l convertească la catolicism; nereușind, însă, a divorțat de el.

«... Grigore, Mitropolitul Moldovei, trecuse în 1435 la catolicism».

(Palade, p. 198).

E adevărat că d. Palade nu e singurul care a fost compijiat astfel de d. G. Pascu. Frânturi de fraze din *Istoria literaturii religioase* a d-lui N. Iorga au trecut, cu paranteze explicative cu tot, în registrele arhivarului de la Iași: „Geszy Ferenz (*sic*), domn de steag (*chevalier banneret*) și vestit viteaz“ (Pascu p. 190) = Francisc Geszy... domn de steag (*chevalier banneret*) și vestit vefeadzū“ (N. Iorga, *o.c.*, p. 96), sau: — „Municipalitatea săsească din Sibiiu, care îmbrățișase reforma lui Luther încă de la început cu multă căldură...“ (Pascu, p. 169) = „Sașii ardeleni... îmbrățișară cu o deosebită căldură reforma pe care o predicase Martin Luther“ (N. Iorga, *ibid.*, p. 64.) etc., etc.²

¹ De fapt = Palade, *l.c.*, p. 189 (ceva mai sus): „La 1600 catolici Unguri și Sași aveau în Țîrgoviște două biserici: a Franciscanilor și cei a Sf. Marii (N. Iorga, Acte și fragmente, [I], p. 66)“.

² Un interesant efect al plagierilor e acela, că d. G. Pascu ajunge să se... autoplagieze. Pasagiul citat aici, care, în înregime, sună: «Municipalitatea săsească din Sibiiu, care îmbrățișase reforma lui Luther încă de la început cu multă căldură, iar în 1543 primise toate învățăturile lui, privitoare la doctrină, serviciu bisericesc și viață, a făcut să se tipărească în anul 1544 un catehism în limba română“ (169) reproduce, cuvânt cu cuvînt, următorul pasagiu de la p. 26.: „Sașii îmbrățișase reforma lui Luther... încă de la început cu multă căldură, iar la 1543 primise toate învățăturile lui privitoare la doctrină, serviciu bisericesc și viață. La 1544 Sașii din Sibiiu tipăresc pentru Români un catehism cu litere chirilice“.

D. N. Drăganu (*Critica științifică în filologia noastră actuală*, extras din „Anuarul Inst. de Ist. Națională din Cluj“, I, p. 372, nota 1) eră convins că nu combate decât pe d. G. Pascu, când relevă afirmația d-sale (*Ist. lit. și limbii rom. din sec. XVI*, p. 13), că „semnul primei fabrici de hârtie din Brașov (1545) reprezintă o coroană, armele Brașovului, numit de aceia în nemțește Kronstadt“. Ei bine, nu! Cel vizat de ironia d-tale, d-le Drăgan, eră (iea-ți căciula!) însuși Hasdeu, de la care „imprumutase“ d. Pascu și acest lapsus (*quandoque bonus dormitat Homerus*): „Semnul primei fabrici de hârtia din Brașov — o „coroană“ armele Brașovului, numit de aceia nemțește Kronstadt“ (*Cuvente din bătrâni*, I, 44).

D. Pascu e perfid: cine-l combate, riscă la fiecă pas să cadă în asemenea curse. ¹

Totuși pare că tot d. Palade are „partea leului“ în prada d-lui G. Pascu.

Oricare ar fi însă proporția în care au fost puși la contribuție diferiții autori spre a se construi monumentală operă a „Științii moldovenești“ (săracă știință și săracă Moldovă!), fapt e, că, după atâtea dovezi de culpabilitate, trebuie să vie sancțiunea.

În faimosul său „Proiect de lege pentru plagiat“, de care pomeniam la început, d. Pascu definește plagiatul, ca „transcrierea, directă ori prin traducere ², de pasaje din cărțile altora și prezentate (= prezentarea) ca proprii“ (art. 1) și, după ce prevede darea în judecată a plagiatorului, mântuie astfel: „Plagiatorii deja constatați de justiție pot fi excluși din învățământ de către ministerul de instrucție în urma sesisării de către un profesor“ (art. 10).

¹ Același izvor îl are greșala de acord relevată de d. Drăganu (*ibid.*): „Numai pe foile 124—125 și 205—206 se recunoaște două spade încrucișate, marca fabricii din Sibiu“ = Hașdeu, *Cuvente din bătrâni*, II, p. XLII: „Numai pe foile 124—125 și 205—206 se recunoaște bine semnul fabricii de la Sibiu: două paloșe încrucișate“. — Bietul om a copiat verbul, fără să bage de seamă că, dacă suprimă subiectul singular („semnul“) din Hasdeu, trebuia să schimbe numărul!

² O singură dată — e vorba de monografia lui E. Picot asupra lui Milescu — d. Pascu declară onest: „Expunerea noastră urmează aproape în traducere acest excelent articol“ (*Istoria literaturii rom. din sec. XVII*, Iași 1922, p. 85). E drept, însă, că și aici, admirația d-sale pentru scrierea învățatului francez pare „imprumutată“: „O admirabilă monografie, de unde am luat datele biografice asupra lui Neculaiu. Spătar Milescu“, spunea despre ea d-l Philippide (*Introducere în istoria limbii și lit. române*, Iași: 1888, p. 146).

... Începem cu autorul proiectului însuși?

Căci asupra faptului — după chiar definiția d-sale — nu încapă nici o controversă.

Conform art. 3 din proiectul Pascu, cerem deci Parchetului din Iași (*locus regit actum*) să se sesiseze, trăgând la răspundere în fața justiției pe numitul dr. Giorge Pascu, profesor ordinar la Universitatea din ... Dresden, straja-meșter al filologiei românești și singurul plagiator cu proiect „într'o țară de cleptomani și haiduci“.

De cellalt Parchet și tribunal, — al opiniei publice — ne îngrijim mai puțin: el a judecat de mult — și definitiv.

VI.

V. Bogrea.

Termeni pastorali de origine română în limbile balcanice.

Cu cât căutăm să pătrundem în viața pastorală a popoarelor din Peninsula Balcanică, cu care Românii au venit în atingere în epoca lor de pribegire în această Peninsulă, cu atât găsim mai mulți termeni de origine română, termeni care dau mărturia cea mai sigură nu atât despre contactul Românilor cu acele popoare, cât mai ales despre influența pe care și Românii au exercitat-o, în îndeletnicirea lor de căpetenie, păstoritul, asupra lor.

Deocamdată vom da aici doi dintre acești termeni, a căror origine românească pare neîndoielnică:

1. **grușevina** s. f. în dicționarul lui Karadžić este explicat prin *ugrušano slatko mlijeko, koje se osobito pravi prvijeh dana kad se krava oteli*, adică «lapte dulce mai gros (îngroșat), care se face, mai ales în primele zile, după ce vaca a fătat». Autorul dicționarului, după ce dă această explicație a cuvântului ne mai trimete la alte două forme: *grușavina* și *urda*. Dintre acestea, originea românească a lui *urdă* este cunoscută de mult; iar *grușavina*, care nu este decât forma originară a lui *grușevina*, în afară de însemnarea de mai sus, mai are și sensul secundar, de *jelo od jaja i mlijeka* „mâncare făcută din ouă și lapte“, va să zică tot un fel de preparat de lapte îngroșat (cu ouă). Acest *grușavina* este și el un derivat din verbul *grușati se* (refl.), care se întrebuințează numai despre lapte și, după Karadžić, înseamnă „gerinnen, coagulari“, adică „a se închegă“. Rječnik, reproducând această formă din dicționarul lui Karadžić, o explică mai